

Biedrība „LATVIJAS SENIORU KOPIENU APVIENĪBA”

28.janvāris dalība Saeimas Sociālo un darba lietu komisijas sēdē

Sēdes darba kārtība

Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas (VDEĀK) darbības aktualitātes un reformas:

- pieejamība,
- ekspertīzes veikšanas laiks,
- ekspertu kvalifikācija un atlīdzība.

Veselības un darbspēju
ekspertīzes ārstu
valsts komisija

Invaliditātes likums

Invaliditāte ir ilgstošs vai nepārejošs

- ļoti smagas,
 - smagas vai
 - mērenas pakāpes
- } funkcionēšanas ierobežojums,

kas ietekmē personas

- garīgās vai fiziskās spējas,
- darbspējas,
- pašaprūpi
- iekļaušanos sabiedrībā.

Funkcionēšanas ierobežojums

slimības, traumas vai iedzimta defekta izraisīts
fizisks vai garīgs

*(organisma spēju; apmācības, komunikācijas, orientācijas,
pārvietošanās, pašaprūpes spēju; savas uzvedības, aktivitāšu,
līdzdalības kontrolēšanas spēju)*

traucējums,

kas **ierobežo** personas spējas

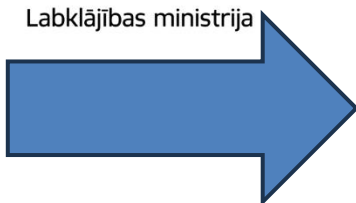
- strādāt,
- aprūpēt sevi

un **apgrūtina** tās iekļaušanos sabiedrībā

Labklājības ministrija

Personu ar invaliditāti statistiskais portrets (2024.gada novembris)

~11.6 % no visiem Latvijas iedzīvotājiem

54% sievietes un 46% vīrieši

9651 bērni ar invaliditāti (4%)

105 117 personas vecumā no 18-63 g.v. (48 %)

104 530 64+ vecumā (48%)

45 201 nodarbinātas personas darbības vecumā (39% no visām personām ar invaliditāti darbības vecumā)

13% no reģistrētā bezdarbnieku kopskaita valstī bija bezdarbnieki ar invaliditāti

219 257
persona ar
invaliditāti

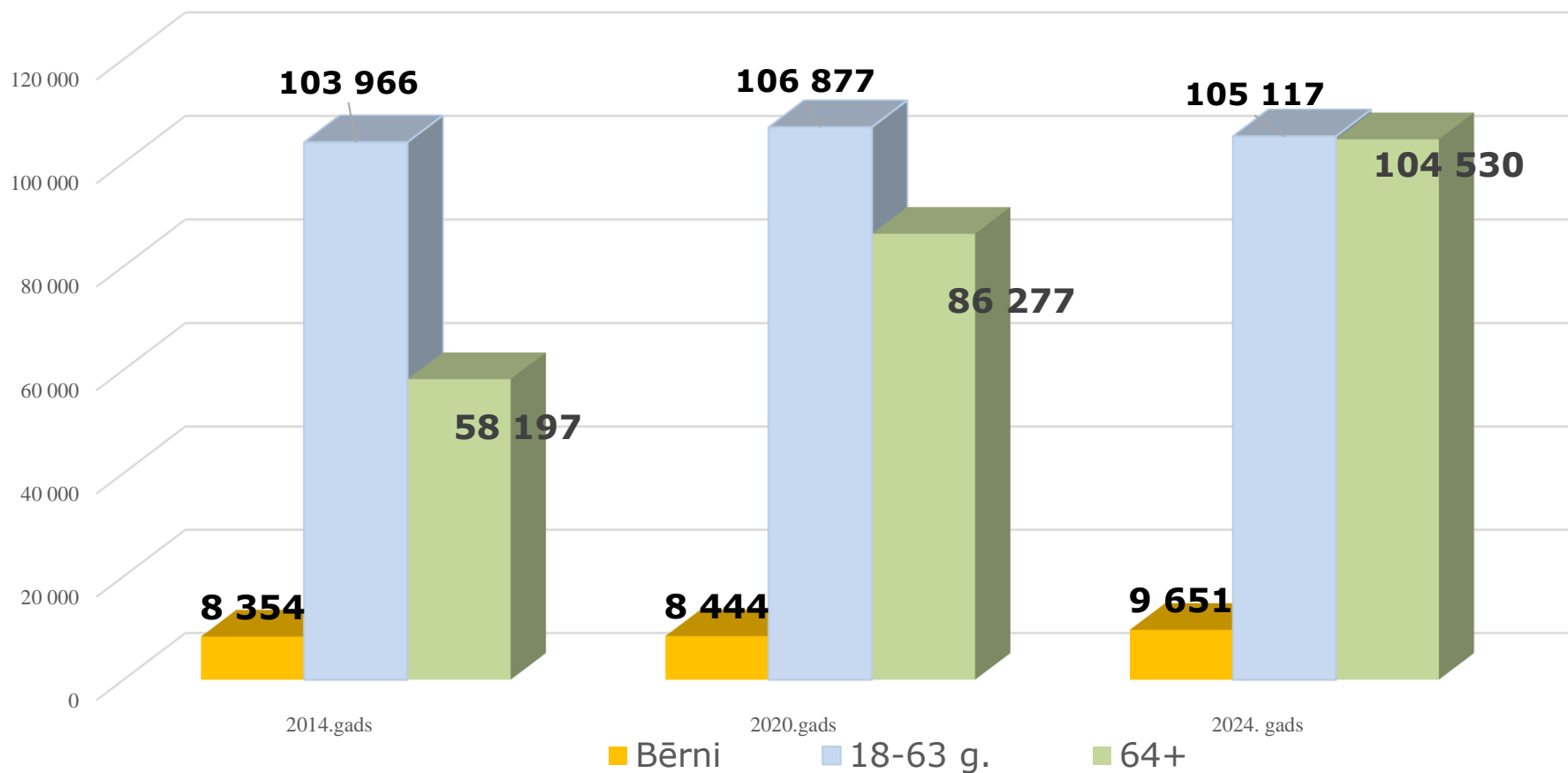
28.01.2025.

Labis dati, izgūti 2024. gada decembris

Labklājības ministrija

Personu ar invaliditāti skaita pieaugums (2014., 2020. un 2024. gads)

28.01.2025.

Dati no Labis, 2014. un 2020. gada dati uz decembri, 2024. gada dati uz novembri

Pieaug senioru – invalīdu skaits
Pēdējo 10 gadu laikā pieaugums
gandrīz 2 reizes
Tendence nav unikāla.
Tāda situācija ir Eiropā kopumā.

<https://www.youtube.com/watch?v=i-Y6400V52o>

Seniora invaliditāte

Viens no iemesliem kāpēc pieaug senioru-invalidu skaits ir sociālā situācija un izpratne par to, **kas ir invaliditāte** senioram.

Seniori, kuriem ir faktiski funkcionēšanas ierobežojumi, paši vai arī viņu tuvinieki arvien vairāk **nekautrējas** uzdot jautājumu ģimenes ārstam par iespēju nokārtot invaliditātes statusu.

Arvien biežāk dažādas valsts veselības aprūpes un rehabilitācijas iestādes vērš senioru uzmanību uz to, ka viņam ir **nepieciešams uzsākt invaliditātes kārtošanas procesu**, kas var aizņemt aptuveni 6 mēnešus, bet dod senioram daudz bonusu viņam nepieciešamo pakalpojumu saņemšanā.

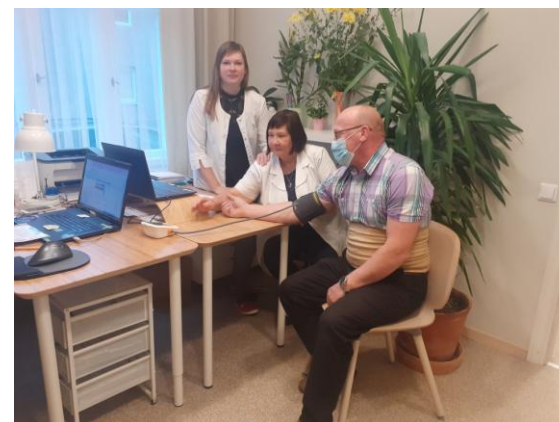
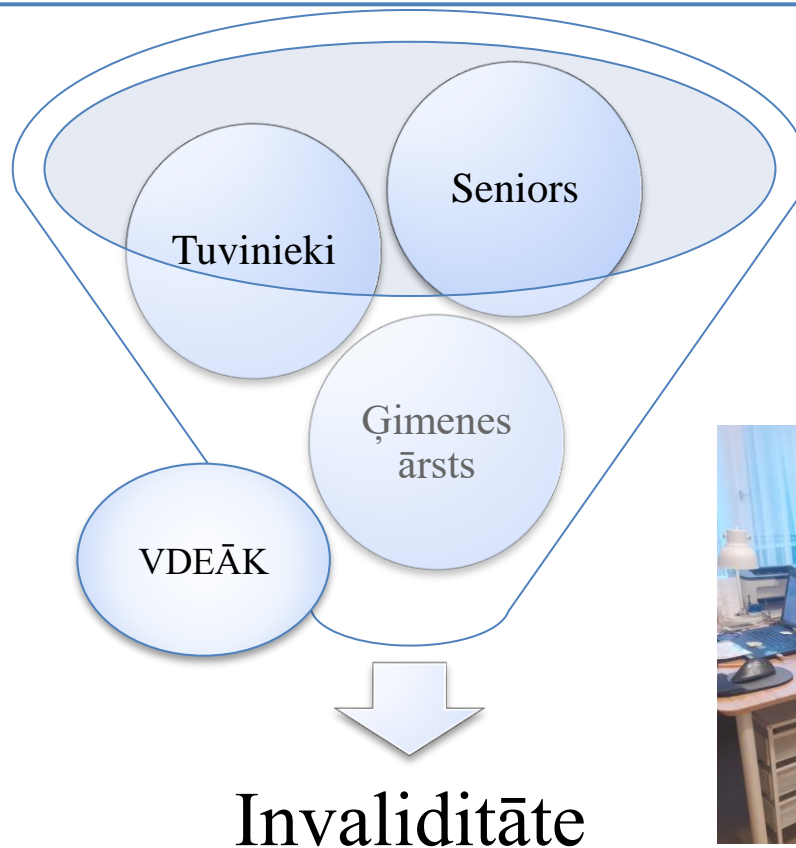
Seniora invaliditāte – Kāpēc ?

1. Iespēja izmantot pašvaldību atbalsta programmas cilvēkiem ar invaliditāti
2. Iespēja ārstēties stacionārā par valsts līdzekļiem
3. Iespēja saņemt lietošanā valsts apmaksātus tehniskos palīglīdzekļus
4. Iespēja vērsties pie ārsta-speciālista bez ģimenes ārsta nosūtījuma

Process

Lai veiktu invaliditātes ekspertīzi, **personai jāvēršas** pie ģimenes ārsta, kurš, izvērtējot personas veselības stāvokli un funkcionēšanas ierobežojumus, nosūtīs pie attiecīgajiem speciālistiem, nozīmēs nepieciešamos izmeklējumus un ārstēšanu un, ja nepieciešams, nosūtīs uz VDEĀVK invaliditātes ekspertīzes veikšanai.

Process

- Invaliditāte senioram jākārto **savlaicīgi, jo process ir ilgs**
- **Iniciatīva jāuzņemas pašam** vai tuviniekiem, vēršoties pie ģimenes ārsta, jo ārsti šo ceļu nepiedāvā
- Jāseko līdzī savai veselībai savlaicīgi vēršot uzmanību uz **diagnožu noteikšanu** gan pie ģimenes ārsta, gan speciālistiem
- Jāveic **izmeklējumi**, lai nebūtu problēmas noteikt diagnozes

VDEĀK

Funkcionēšanas ierobežojumi var būt dažādi, tāpēc, nosakot invaliditāti, ekspertīzē tiek vērtēts tas, kā slimības (vai traumas) sekas ietekmē cilvēka **funkcionālās spējas**.

Invaliditātes ekspertīzi veic personai ar fiziskās vai garīgās veselības traucējumiem, kuru dēļ tā **nepārtraukti ārstējusies vismaz sešus mēnešus** pirms iesnieguma iesniegšanas dienas VDEĀVK, tai ir radušies vai var uzskatīt, ka ir radušies stabili funkcionēšanas ierobežojumi un to apliecina medicīniskie dokumenti.

Ja **personas veselības traucējumi ir smagi un ar nelabvēlīgu prognozi** vai personai ir radušies stabili funkcionēšanas ierobežojumi, tad invaliditātes vai darbspēju **ekspertīzi var veikt ātrāk** – pirms sešu mēnešu perioda.

To vērtē ikvienai **personai individuāli**, jo katras medicīniskās diagnozes izpausmi ietekmē dažādi apstākļi, piemēram, citas blakusslimības, kā arī sociālie un vides faktori.

Process

- Lai tiktu veikta invaliditātes ekspertīze, personai VDEĀVK jāiesniedz **iesniegums un ģimenes ārsta vai ārstējošā ārsta sagatavots nosūtījums** – medicīnisks dokuments, kurā ietverta arī anamnēze un aprakstīts veselības stāvoklis un tā ietekme uz cilvēka funkcionēšanu.
- Vairāk par iesniedzamajiem dokumentiem var uzzināt Labklājības ministrijas tīmekļvietnes sadaļā “Invaliditāte”.
- Kopš 2015. gada invaliditātes ekspertīze pārsvarā tiek veikta bez personas klātbūtnes.
- Tāpēc, jo kvalitatīvāk ir sagatavots ārsta nosūtījums, jo precīzāk VDEĀVK varēs izvērtēt cilvēka veselības traucējumus un pieņemt lēmumu par invaliditāti.

Process

VDEĀVK invaliditāti klātienē novērtē tikai divos gadījumos:

- 1) ja komisijas speciālistu rīcībā nav pietiekamas informācijas
- 2) vai tā ir pretrunīga.

Tās ir situācijas, kad no iesniegtajiem dokumentiem nav iespējams objektīvi novērtēt cilvēka funkcionēšanas ierobežojumus un to smaguma pakāpi.

Klātienē cilvēks tiek uzaicināts ar oficiālu vēstuli, saskaņojot ekspertīzes laiku un vietu (tas var notikt arī seniora dzīvesvietā).

Ņemot vērā, ka invaliditātes ekspertīze ir komplekss cilvēka spēju izvērtēšanas process, ekspertīzi visbiežāk veic klātienē tad, ja VDEĀVK nodaļu pieņemtie lēmumi tiek apstrīdēti.

Labklājības ministrija

Invaliditātes ekspertīzes process - divpakāpju

1. etapā VDEĀVK

ārsti (ārsti eksperti (nav amatpersonas) vai
vecākie ārsti eksperti (ir amatpersonas))
veic invaliditātes ekspertīzi

2.etapā, pamatojoties uz VDEĀVK ārstu
veikto ekspertīzi,
VDEĀVK amatpersonas (t.i., vecākie ārsti
eksperti vai vadošie ārsti eksperti)
pieņem administratīvo aktu personas lietā

PVO klasifikācijas

Vērtējot pilngadīgu cilvēka veselības traucējumus un funkcionēšanu, tiek izmantotas divas Pasaules Veselības organizācijas starptautiskās **klasifikācijas**:

- Starptautiskā slimību klasifikācija (SSK-10)
- Starptautiskās funkcionēšanas, nespējas un veselības klasifikācija (SFK)

Invaliditātes noteikšanā aizvien vairāk piemēro **SFK klasifikāciju**, kas nozīmē, ka invaliditātes statuss arvien vairāk saistāms ar funkcionēšanas spēju novērtēšanu, nevis ar konkrētu medicīnisko diagnozi.

Tādējādi informācija par diagnozi un funkcionēšanu nodrošina plašāku un daudzpusīgāku skatījumu uz cilvēka veselību un tās ietekmi uz cilvēka spējām funkcionēt, kas tiek lietota lēmumu pieņemšanas gaitā.

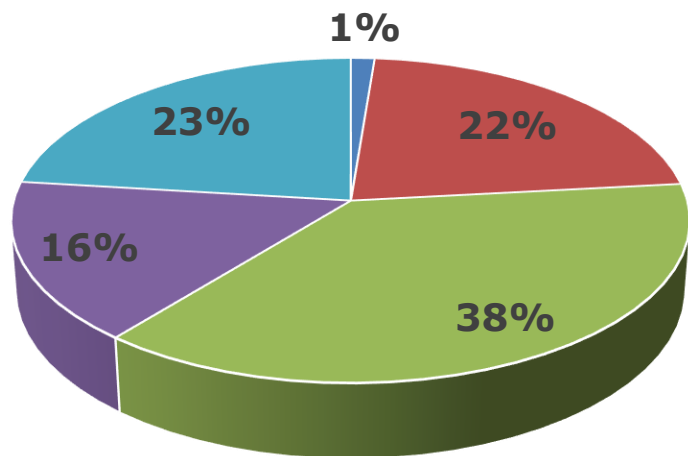

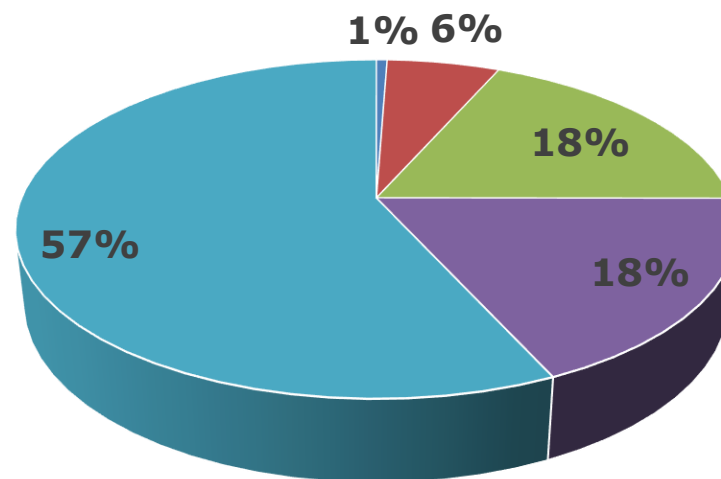
Labklājības ministrija

Termiņi, uz kādu noteikta invaliditāte

2024. gadā pieņemtie lēmumi

Spēkā esošie lēmumi (kopā)

■ 0,5 gadi ■ 1 gads ■ 2 gadi ■ 5 gadi ■ Uz mūžu

■ 0,5 gadi ■ 1 gads ■ 2 gadi
■ 5 gadi ■ uz mūžu

28.01.2025.

Dati no Labis

Invaliditāte uz mūžu

Invaliditātes statuss ir atbalsta mehānisms, ko īsteno valsts, lai cilvēks saņemtu gan finansiālu atbalstu, gan atbilstošu sociālu palīdzību.

Tādēļ invaliditātes statuss periodiski tiek pārskatīts, un tikai tad, ja cilvēka veselības stāvoklis tiešām neuzlabojas un funkcionēšanas ierobežojumi ir stabili un neatgriezeniski, šo statusu var noteikt uz mūžu.

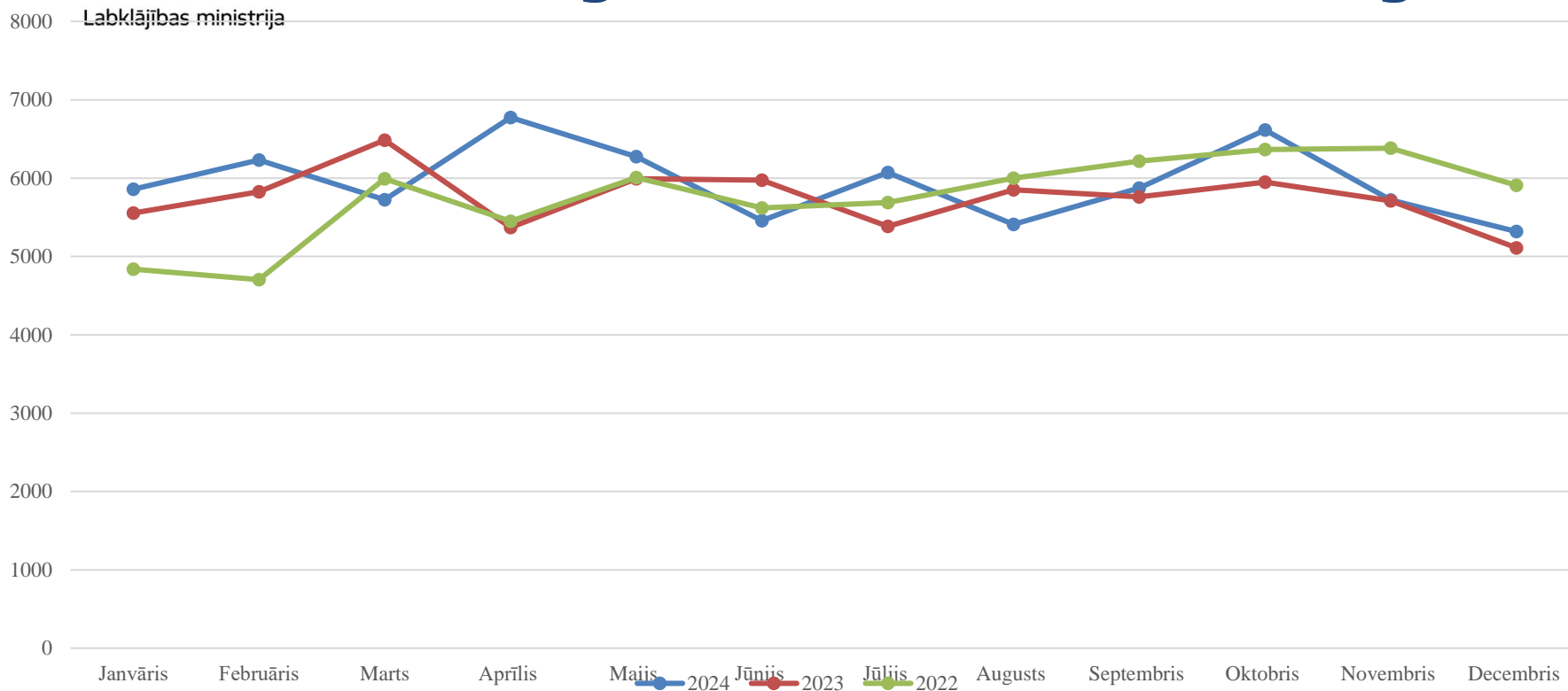

Invaliditāte uz mūžu ir vairāk kā pusei invalīdu.

Labklājības ministrija

Iesniegumu skaits 2022.-2024.gads

! Uz 2025. gada janvāri lietu izskatīšanā nav kavētu lēmumu

28.01.2025.

VDEĀVK dati

Process VDEĀK

Lai VDEĀK uzsāktu procesu, nepieciešams saņemt

- personas iesniegumu
- nosūtījums uz VDEĀVK (veidlapa Nr.088/u), tam pielikumā esošie dokumenti;

Iesnieguma izskatīšanas termiņš ir viens mēnesis.

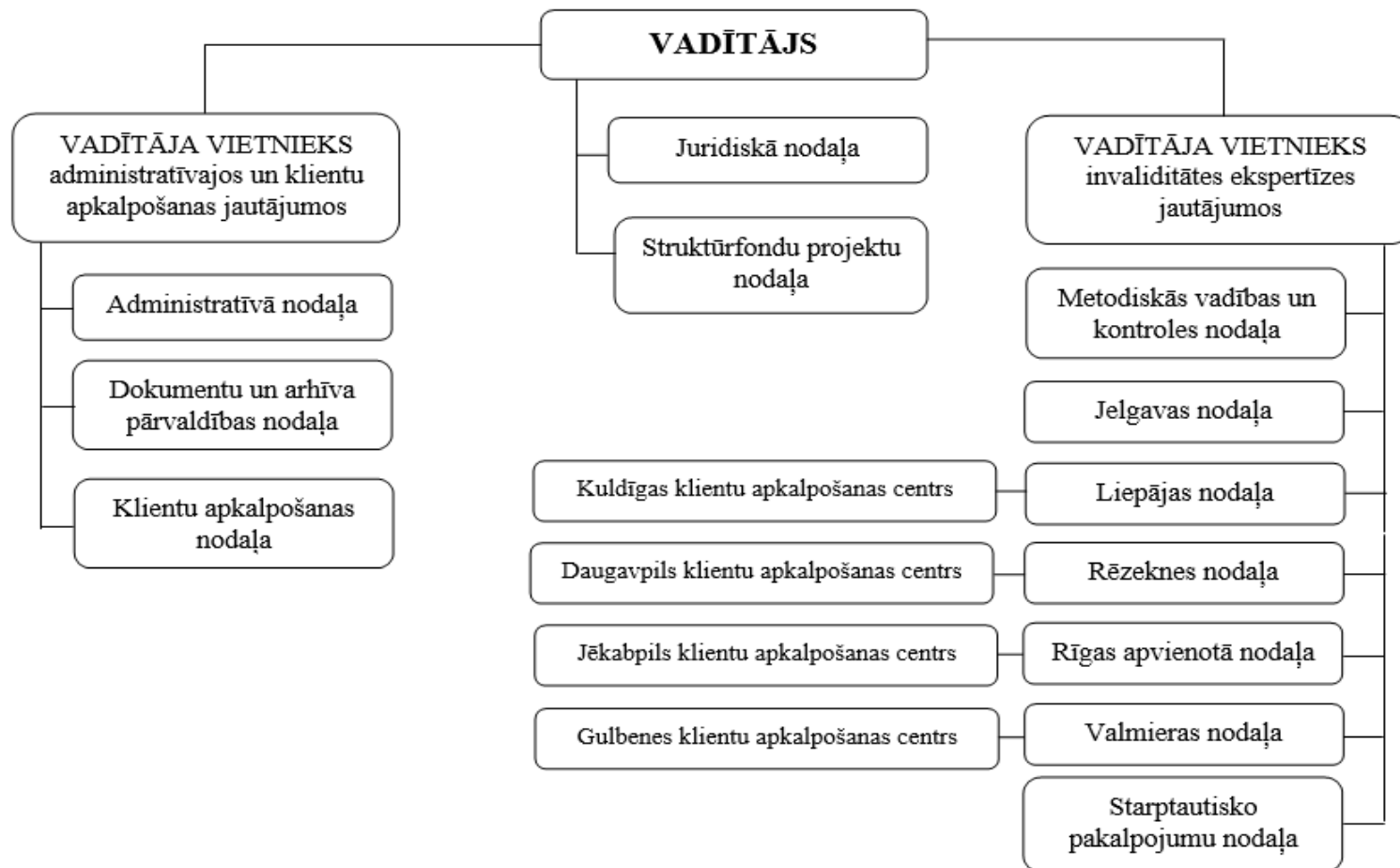
Atsevišķos gadījumos lēmuma pieņemšanas termiņu var pagarināt uz laiku, bet ne ilgāku par 4 mēnešiem no iesnieguma saņemšanas dienas.

Labklājības ministrija

VDEĀVK struktūra

STRUKTŪRA

Labklājības ministrija

VDEĀVK kapacitāte

Pamatdarbība

- Ārsti eksperti - 33,9 slodzes (vakantas 0,5) – 56 ārsti
- Vecākie ārsti eksperti - 17,55 slodzes (vakantas 3,0) - 18 ārsti
- Vadošie ārsti eksperti - 5 slodzes – 5 speciālistu

Starptautiskie

- Ārsti eksperti – 0,5 slodzes – 1 ārsts
- Vecākie ārsti eksperti – 2,0 slodzes – 2 ārsti
- Vadošie eksperti – 1,0 slodze – 1 speciālists

Apstrīdēšana

- Ārsti eksperti – 4,25 slodzes (vakantas 1,0) – 5 ārsti
- Vecākie ārsti eksperti – 2 slodzes – 2 ārsti

Administratīvais personāls

- Klientu apkalpošana – 28 slodzes – 30 speciālisti
- IT – 4 slodzes – 4 speciālisti
- Juridiskais atbalsts – 4 slodzes – 4 speciālisti
- Dokumentu pārvaldība – 5 slodzes – 5 speciālisti

Labklājības ministrija

Pieņemto lēmumu skaits

	2022.gads	2023.gads	2024. gads
Pieņemto lēmumu skaits, t.sk.:	109 951	111 287	116318
lēmumi par invaliditāti	69 329	71 334	73591
lēmumi par prognozējamo invaliditāti	6	3	3
citi ar invaliditāti saistītie lēmumi (atzinumi), t.sk.:	34 032	35 398	41518
īpaša kopšana	9 829	10 027	11107
transports	17 894	19 845	23938
pavadonis (bērniem)	156	255	766
DNL pagarināšana pēc 26 nedēļām	5 567	5 206	5684
naturalizācijas procesa atvieglojumi	45	64	23

28.01.2025.

VDEĀVK pārskata dati

Labklājības ministrija

E-pakalpojumi – VDEĀVK sniegto pakalpojumu pieejamība

Iesniegums
invaliditātes
ekspertīzei

Atkārtota
invaliditātes
apliecības
izsniegšana

Mani dati VDEĀVK

Iesniegums
invaliditātes
ekspertīzes
lēmuma
apstrīdēšanai

Labklājības ministrija

2024. gadā veiktie pasākumi invaliditātes ekspertīzes procesa un atbalsta pakalpojumu pilnveidošanā

MK atbalsta
konceptuālo ziņojumu
par invaliditātes
noteikšanas sistēmas
pilnveidi bērniem

Izmaiņas normatīvajā
regulējumā par
lēmuma pieņemšanu
invaliditātes
ekspertīzes ietvaros

Nodrošinātas 5 papildu
amata vietu izveide
VDEĀVK (2 klientu
konsultanti un 3 ārsti
eksperti)*

Uzsāk darbu pinveidotā
IIS

No 01.01.2025. ir
paaugstināts bērna ar
invaliditāti kopšanas
pabalsts no 313,43 līdz
413,43 euro/mēnesī

No 01.01.2025.
ieviests jauns
psihosociālās
rehabilitācijas
pakalpojums bērniem
ar autiskā spektra
traucējumiem

2024. gadā kā pagaidu vietas, no 2025. gada – kā pastāvīgas vietas

Labklājības ministrija

Izaicinājumi un nepieciešamie pilnveides pasākumi

VDEĀVK kapacitāte un pieaugošais personu ar invaliditāti skaits

Izmaiņas invaliditātes novērtēšanas pieejā gan bērniem, gan pilngadīgām personām

Prognozējamas invaliditātes statuss

Invaliditātes cēlonības pārskatīšana

Īpašas kopšanas reforma

Atzinums par DNL pēc 26 darbnespējas nedēļas

Rezidentu jautājums

ES invaliditātes kartes direktīvas transponēšana

Dokumentu iesniegšana

Iesniegumu un dokumentus **papīra formātā** var iesniegt:

- personīgi jebkurā VDEĀVK reģionālajā nodaļā visā Latvijā;
- sūtot pasta sūtījumā uz jebkuru VDEĀVK reģionālo nodaļu.

Iesniegumu un dokumentus **elektroniski** var iesniegt:

- valsts pārvaldes pakalpojumu portālā www.latvija.gov.lv e-pakalpojumos – “Iesniegums VDEĀVK par invaliditātes ekspertīzes veikšanu”
- ar drošu elektronisko parakstu parakstītus dokumentus var nosūtīt uz e-pastu pasts@vdeavk.gov.lv vai izmantojot e-adresi
- <https://www.youtube.com/watch?v=fLiQaZXgqVc>

Piešķirt tiesības citai personai apstrādāt E-veselībā uzkrātos datus

1. E-veselības sistēmā
2. Iesniegums NVD / SIA «Latvijas Digitālās veselības centrs»
2023. gadā - 330 iesniegumi
2024. gada pirmajā pusē (līdz jūnijam, ieskaitot) – 250 iesniegumi
Līdz 2023. gada oktobrim mēnesī tika saņemti vidēji 20 iesniegumi, bet pēc 2023. gada oktobra un līdz 2024. jūnijam (ieskaitot) – vidēji 50 iesniegumi mēnesī. Iesniedzēju vecums:
 - 1% dzimuši no 1925. – 1929. gadam (95-99)
 - 3% dzimuši no 1930. – 1934. gadam (90-94)
 - 46% dzimuši no 1935. – 1939. gadam (89-85)
 - 43% dzimuši no 1940. – 1949. gadam (84-75)
 - 4% dzimuši no 1950. – 1954. gadam (74-70)
 - 3% dzimuši pēc 1955. gada (no 69)
3. Pa pastu SIA «Latvijas Digitālās veselības centrs» notariāla pilnvara par personas tiesībām apstrādāt veselības informācijas sistēmā uzkrātos datus

Piekluve E-veselībai

- Valsts un pašvaldību vienotajos klientu apkalpošanas centros
 - brīvi un bez maksas tiek nodrošināta pieejama darba vieta (dators, e-ID karšu lasītājs, interneta pieslēgums)
 - apmācība darbam ar datoru, internetu, valsts pārvaldes pakalpojumu portālu <https://www.latvija.lv>.
 - konsultatīvs atbalsts E-veselības izmantošanā
- Bibliotēkās
 - pieejami datori, e-ID karšu lasītāji, internets

Secinājums

- Uz klausot VDEĀK sniegto informāciju par esošo situāciju, LSKA guva pārliecību, ka kopumā komisijā ir paveikts liels darbs, lai savas kapacitātes robežās uzlabotu procesu attiecībā uz ekspertīzes veikšanu.
- Problēmas saglabājas izpratnē par to vai senioru gadījumā tikai invaliditātes statuss var nodrošināt senioram to veselības aprūpes pakalpojumu klāstu un tehniskos palīglīdzekļus par tādām izmaksām, kuras seniors var nosegt.
- Šis ir starpinstitucionāli risināms jautājums, bet šobrīd VDEĀK, veicot invaliditātes ekspertīzi un piemērojot SFK klasifikāciju, nākas uzņemties sociālas funkcijas un izglītēt ģimenes ārstus, īpaši senioru invaliditātes kārtošanas sakarā.
- Arī šīs problēmas risināšanā LSKA ieskatā būtu jāaktualizē jautājums par geriatru pieejamību.